

Esimerkillinen tutkimusmatka hirven yhteiskuntaan

Jere Nieminen: *Hirviä ja ihmisiä. Hirven yhteiskunnallisen läsnäolon hallinta 2000-luvun alussa*. Tampere: Tampere University Press, 2015. 334 s. ISBN 978-951-44-9798-8.

Yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen alaan sijoittuva Jere Niemisen väitöskirjatutkimus on harvinaisen riemastuttava työ. Se on riemastuttava niin aiheeltaan, tutkimustehtävältään kuin toteutukseltaankin. Tutkimuksen pääosassa on hirvi, joka on totuttu kohtaamaan riistantutkimuksen, eläinbiologian tai vaikkapa eläin-eettisen tutkimuksen sivuilta. Yhteiskuntatutkimus ei ole sanottavasti törmännyt hirveen, ennen kuin nyt. Niemisen tutkimuksessa fokus on hirvessä, tarkemmin sanoen hirven yhteiskunnallisen läsnäolon ilmenemismuodoissa ja hirven yhteiskunnallisen läsnäolon hallinnassa 2000-luvun alun Suomessa. Nieminen itse on kutsunut tutkimustaan yhteiskuntatieteelliseksi hirvitutkimukseksi, mitä se aiheensa puolesta tietenkin on. Tutkimuksen luonnehtiminen yhteiskunnalliseksi hirvitutkimukseksi ei kuitenkaan tee oikeutta Niemisen työlle, sillä vaikka tutkimuksen pääosassa onkin hirvi, avaa se simmelmäisesti laajemman näkökulman yh-

teiskuntaan: kuinka yhteiskunta on organisoitunut suhteessa luonnonvaraisten eläinten yhteiskunnalliseen läsnäoloon.

Tutkimustehtäväänään Niemi-sellä on ollut kartoittaa hirven läsnäolon ilmentymisiä sekä muotoja ja siten selvittää, millaisia toimintatapoja, hallinnon muotoja ja politiikkaa erilaiset hirvien ja ihmisten kohtaamiset tuottavat ja ylläpitävät. Tutkimusteoria on perustettu kolmen käsitteen varaan: käytännöt, todellistuminen ja sulkeuma. Käytännön käsitteellä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa niitä ”suhteellisen vakiintuneita toiminnan tapoja, joissa toistuvuus, rutiinit ja jaetut käsitykset heijastuvat omaksuttuihin ja hyväksytyihin menettelytapoihin” (s. 28). Hirvien ja ihmisten kohtaamiset toteutuvat käytännöissä. Käytäntö ei ole vain konkreettista läsnäoloa, toimintaa, vaan myös määreitä, diskursseja, tietoa ja tietämistä. Tutkimuksessa analysoidaan kahdentyyppisiä käytäntöjä: maastossa ja paikkasidonnaisissa kohtaamisissa tapahtuvia käytäntöjä ja asioiden hallinnointiin liittyviä käytäntöjä. Hirven kohtaamisia tarkastellaan työssä eri tasoilla. Hirvi on ikään kuin ”vaelteleva objekti” (Michel Serres). Liikkuessaan käytännöstä toiseen hirvi käynnistää tapahtumakulkua, joissa paikallinen ja hallinnollinen kietoutuvat yhteen vaikuttaen toinen toisiinsa.

Todellistumisen käsitteellä Nieminen pyrkii antamaan hahmo prosessille, jossa hirvi todellistuu yhteiskunnallisesti ja aineellisesti (s. 33). Todellistumisessa on kyse ontologisesta politiikasta eli siitä, miten hirveen liittyviä asioita käsitellään ja miten vallitsevat näkemykset tulevat todellisiksi ja aineellisiksi. Hirvipolitiikassa tehdään valintoja, jotka ohjaavat sitä, miten jokin ilmiö on ymmärrettävissä ja miten sen suhteen on toimittava, ja joiden seurauksena on, että valittu näkemys ohjaa tulevaa toimintaa ja aineellistuu käytännöissä. Ainekset todellistumisen käsitteeseen Nieminen ammentaa tieteen ja teknologian tutkimuksen kentältä ja erityisesti Annemarie Molin ajattelusta. Kolmas tutkimusteoreettinen käsite työssä on sulkeuma. Sulkeuman käsite tulee tutkimukseen ympäristöpolitiikan tutkimuksen kentältä. Sulkeumalla tarkoitetaan toimintapoliittisia kehyksiä, joilla hirvi kehystetään toiminnan kohteeksi, ja ongelman määrittelyä, jotka rajaavat ilmiön tietyllä lailla hoidettavaksi asiaksi (s. 38–40).

Käytäntö, todellistuminen ja sulkeuma muodostavat työlle erittäin toimivan ja tasapainoisen tutkimusteorian, joka ohjaa niin kysymyksenasettelua kuin työn metodologista ja empiiristä toteutusta. Käsitteet eivät ole työssä satunnaisesti läsnä, vaan myös tutkimuksen kysymyksenasettelu on rakennettu

niiden varaan. Käytännön käsite auttaa Niemistä rakentamaan tutkimukselle selkeän objektin (havainto- ja analyysiyksikön), kohtaamistyyppit, joita analysoidaan hän pääsee kiinni siihen, mitä tapahtuu, kun hirvet ja ihmiset kohtaavat. Todellistumisen käsitteen avulla hän analysoi, millaisia kohtaamisia merkityksellistävät käytännöt muuttavat, miten ne tuottavat tietynlaista hirven yhteiskunnallista läsnäoloa ja miten hirvi todellistuu näiden erilaisten käsitteilytapojen seurauksena tietynlaiseksi, hallittavaksi objektiksi. Sulkeuma taas kohdentaa analyysiä niihin vakiintuneisiin ja tavanmukaisiin asioiden käsitteilyn ja toiminnan tapoihin, jotka raamittavat hirvien ja ihmisten kohtaamisia ja joiden varaan hallinnon toimintapolitiittiset elementit rakentuvat. Koko tutkimus rakentuu ja etenee käsitteiden keskinäisen järjestyksen mukaisesti eli ensin tulevat käytännöt, sen jälkeen todellistumiset ja lopulta sulkeumat.

Metodologisesti Nieminen kutsuu tutkimustaan monipaikkaiseksi etnografiaksi. Metodologisenä valintana monipaikkainen etnografia tekee mahdolliseksi analysoida yhtä aikaa hirvien ja ihmisten kohtaamisia tilanteisesti ja silti huomioida tilanteita yhdistävän (hallinnallisen) perustan. Toisin sanoen nähdä erityisyyttä siellä, missä hirvien ja ihmisten kohtaamiset tapah-

tuvat, ja samankaltaisuutta eri tilanteiden välillä. Metodologisesti työ onkin hyvin sensitiivinen ja tarkka.

Tutkimuksen kokonaisuaineisto koostuu kenttätyöjaksoilla kerätyistä havaintoaineistoista, haastatteluista, asiakirjoista ja valokuvista. Aineisto on rikas ja kattava, kukin aineistokokonaisuus on työssä hyvin esitelty ja perusteltu, ja niitä myös käytetään työssä. Myös metodologiset lukutavat ja tavoitteet on kirjoitettu hyvin auki, ja mikä parasta, aineistojen metodiset lukutavat näkyvät myös analyysissä.

Tutkimuksen empiiriset osiot rakentuvat kohtaamistyyppien kirjoittamisesta auki. Kohtaamistyyppinä on kolme: vahingollinen hirvi, hirvenmetsästäys ja hirvikannan arviointi. Kukin kohtaamistyyppi on avattu lähes piinallisen yksityiskohtaisesti. Kohtaamistyyppien aukikirjoittamisessa Nieminen tekee hengästyttävää työtä. Yksityiskohtissa ei säästellä, eikä lukijaa päästetä helpolla, mutta toisaalta miksi pitäisikään? Yksityiskohtien värikkäät kirjaamiset päättyvät aina yhteenvetoon, jossa havainnot tiivistetään tuloksiksi tulkitsemalla niitä tutkimusteoreettisen käsitteistön valossa. Empiiristen sisältölukujen jälkeen tutkimus tiivistää kohtaamistyyppien hallinnan toimintapolitiikat sulkeuman käsitteen avulla.

Tutkimuksen päätuloksena voi pitää sitä, että ”moninaisten kohtaamistyyppien hallinnomiseksi hirvipolitiikassa on omaksuttu tapa, jonka seurauksena kohtaamistyyppijä yhdistetään toisiinsa ja luokitellaan niihin sisällytettyjen normatiivisten näkemysten perusteella”. Sulkeuma tekee mahdolliseksi hallita erilaisia hirvien ja ihmisten kohtaamisia, oli sitten kyse hirvivahingoista, hirvenmetsästyksestä tai hirvikannan laskemisesta. Kohtaamistyyppien eriytyneestä käsittelystä huolimatta hirvihallinto onnistuu kokoamaan hirvipolitiikan omanlaiseksi yhtenäiseksi kokonaisuudekseen erillisten kohtaamistyyppien yhdistämiseen, luokitteluun, vertailuun ja tasapainottamiseen liittyvien toimintapolitiittisten strategioiden avulla. Niemisen mukaan yhtenäisyys on saavutettu siksi, että vaikka hirvipolitiikan eri toimijat käsittelevät erilaista hirveä, muunnetaan hirvi käytännössä sellaiseksi, että siihen liittyviä asioita voidaan käsitellä jaetussa ymmärryksessä. Nämä yhdistämiset ja muuntumiset käytännössä myös takaavat, että hirvipolitiikka pysyy koossa.

Niemisen väitöskirjatutkimus on kauttaaltaan erittäin huolella tehty. Se muodostaa tiiviin kokonaisuuden, jossa jokaisella osatekijällä on tarkkaan harkittu paikkansa ja roolinsa ja jota lukee mielenkiinnolla. Yleisil-

meeltään sitä voikin luonnehtia erinomaiseksi monografiaksi, jossa ei ole juurikaan ylimääräistä saati häiritseviä sivujuonteita, ajatuskatkoja tai käsitteellismetodista huojuntaa. Myös kieliasultaan työ on huoliteltu.

Näkisin, että Niemisen tutkimus on ennen kaikkea klassinen perustutkimus, jossa pureudutaan kiireettömästi tutkittavaan ilmiöön, tutkitaan asia perusteellisesti ja raportoidaan siitä erittäin hyvin. Tutkimus on kuin raikas tuulahdus nykyisessä tiedepoliittisessa suhdanteessa, jossa perustutkimusta tunnutaan pitävän lähinnä vanhanaikaisena rasitteena. Vaikka luonnehdin työtä klassiseksi perustutkimukseksi, ei se tarkoita, että käsillä oleva tutkimus olisi jotenkin tavanomainen, pikemminkin päinvastoin. Se on rakenteellisesti tasapainoinen, hyvin tutkittu ja ajateltu kokonaisuus, johon vain harva kykenee. Tutkimusta voi luonnehtia klassiseksi myös siksi, että se on yhtäaikaan empiirinen tutkimus ja teoreettinen kokonaisuus hirvihallinnasta ja hirvipolitiikasta. Tutkimus on salaviisaasti rakennettu ikään kuin se olisi vain tutkimuskerromus, vaikka todellisuudessa se on empiirisen tutkimuksen tuloksien pohjalta tehty huoliteltu ja viimeistelyteoreettinen väite hirven yhteiskunnallisesta läsnäolosta ja läsnäolon hallinnasta. Jos Niemisen työlle pitäisi

etsiä vertailukohtia, mieleeni tulevat sellaiset esimerkilliset tutkimukset kuten Maarten Hajerin *The Politics of Environmental Discourse* tai Steve Woolgarin ja Daniel Neylandin *Mundane Governance*.

Niemisen tutkimus on poikkeuksellisen omaleimainen ja innostava, yhteiskunnallisesti ja tieteellisesti tärkeä työ, jonka tulokset ovat uskottavia ja perusteellisesti todennettuja sekä niistä tehtävät johtopäätökset ja pohdinnat tarkkoja, kiinnostavia ja uutta ajattelua ja tietoa luovia. Se on todella korkealaatuinen tutkimus, joka luo suuntaa ja asettaa vertailukohtana riman korkealle tulevalle tutkimukselle. Lyhyesti sanoen, tähän tutkimukseen kannattaa tutustua!

Jarno Valkonen